

Xan Errotabehere, ipuin kontalaria

«Istorioa geure sentitzeko, mintzairak ere gurea behar du izan»

Kontatze-aditze hutsa baino, istorioak harekin partekatzea bilatzen du Xan Errotabeherek. Hendaia mediategian harrapatu genuen. Poto batetik barraskiloa bizirik atera, lurrean laga eta harena eginez sorgindu zituen bertaratutako haurrak. Baita haien gurasoak ere.

GARBINE UBEDA GOIKOETXEA

Duela lau zapabost urte hasi zinen ipuin kontaketa, irakaskuntzan erretreta hartu ondoren. Nolatan?

Hazpainen irakasle nintzelarik, euskara eta ingelesa erakustea zen nire lana. Biziki zaila izan zen has-tapena, euskarari bederen ez bai-kenuen programarik. Antzerkiak egitea zen programa. Pittaka-pittaka antzerkiak sortzeko eta emateko ohitura hartu genuen. Eta erran behar da sekulako bultzada ematen ziela haurrei. Beren burua bes-teen aurrean baloratzen zuten euskaraz, eta biziki baikorra izan zen hori.

Erretreta hartu nuelarik, galdu zidan guraso batek –kontalaria da bera– ea zerbait egiten ahal nuen, eskaera handia zegoela eta jendea behar zela. Horrelaxe hasi nintzen eta gustatu egin zitzaidan.

Autodidakta zara?

Koldo Ameztoirekin aritu nintzen pixka bat, gero hainbat taldetan. Hegoaldean ere izan naiz, entzuten eta kontatzen. Esaterako, Getxon, Iparraldearen Astea deiturikoan. Han haur handienekin aritu izan naiz, eta helduen istorioak kontatu dizkiet... Iparraldean ipuinak tti-kientzat dira, ez dute pentsatzen helduentzat ere badela zer kontatua,

badirela sekulako istorioak. Bertso-laritzak itzal luzeagoa du, ospe handiagoa, eta beste jardunak itzaltzen ditu, ipuingintza ere bai.

Zer da zuretzat zailena?

Haur tikienekin aritzea. Psikologia aldetik ez ditut sobera ezagutzen, mugitzen dira, inoiz ez dakizu non diren, gaiak hautatzeko ere zalan-tza gehiago izaten da. Halaz ere egiten dut eta beti ikasten da zerbait. Non den galdera, hara joaten naiz.

«Iparraldean ipuinak ttikientzat dira, ez dute pentsatzen helduentzat ere badela zer kontatua, badirela sekulako istorioak. Bertso-laritzak itzal luzeagoa du, ospe handiagoa, eta beste jardunak itzaltzen ditu»

Denetarik bada zure errepertorioan: ipuin herrikoiak, egile ezagunenak eta zuk asmatutakoak.

Sekula ez da erraten ahal ipuin osoa zeurea denik, beti bada besteren

bati hartutakoa: hastapena, halako erreferentzia...

Idatzi ere egingo dituzu.

Hala da. Badut lagun bat ipuinak sekula idazten ez dituen, baina ni irakaslea izan naiz eta horren beharra dut. Hori da nire akatsa. Istorioa idatzi egin behar dut, ondo finka-tzeko, edo seriotasuna har dezan... Gero, istorioa dudalarik, gertatzen da istorio horren hamar aldaki ere pila daitezkeela. Udan, esaterako, helduekin aritu naiz baina haurren-tzat ez. Tarte horretan, haurren-tzako ipuinak ahan-tzi ditut pixka bat, eta idatzi behar izan ditut berriro, zabar eta laster, xatar batean nahi baduzu, baina idatziz eman. Hori da nire modua.

Baina ez dituzu argitaratzen.

Ez. *Herria* aldizkarian istorioak idazten ditut tarteka. Joanes Bordazar ezizenez, seiko taldetxo aritzen gara. Helduentzako istorioak dira, nagusiki Jainkoa, jendea eta bizia gai hartuta, morala ere badutenak. Nik ez dut morala besterik gabe ateratzea maite. Nahiago dut exen-plu baten bidez eman, edo elkarriz-keta moduan, nahiago dut nonbait kokatu, sukaldean, zaharren etxean...

Ipuinak modu interaktiboan ematen saiatzen da Xan Errotabehere. Antzerkian ariko balira bezala, erranaldi txikiak ematen dizkie haurrei jokoan sartzeko.

Memoria onekoa zara?

Gurea ez da memoria kontua, filmaren antza du, gauza batek bestea ekartzen dizu. Ez dut sekula buruz egiten. Lehenik idatzi egiten dut, aurretik esan bezala, oroitarazteko, baina gero ahanzi egiten duzu formula. Baduzu haria, eta hari segitzen diozu. Adibidez, zure etxetik lantokirako bidea ongi ezagutuko duzu, eta ohean etzana zarelarik, begiak itxita, bide hori berregiteko gauza zara, toki batera heltzen zarelarik, badakizu hurrena zer datorren. Istorioetan horixe bera gertatzen da.

Hiztegia, esamoldeak, euskara maila bera, heldu zaren tokira egokitzen duzu, bertaratu zaizun publikora, eta askotan martxan, ikusi dudanez. Ongi ezagutzen duzu Euskal Herria.

Ez da sekula ondo ezagutzen. Batuak laguntzen du. Kostaldean, adibidez, bost axola zaie molde bat edo beste. Baina Donapaleun edo Baigorri ez dute sobera maite batua. Han kasu handiagoa ematen diote hizkerari, euskalkiari, beren esamoldeei, eta egia da istorioa egokitzeke, geurea bezala sentitzeko, mintzairak ere gurea behar duela izan.

Hirian euskara karrrikakoa da, oraingoa, nahasia. Nik normalean

horixe daukat, batuak eman diguna, mestizazio hori ona atzematen dut, denak aberasten garela iruditzen zait. Baina denak ez dira iritzi berekoak, “batua delako hori arrotza da, espainola da”, esango dizute. Baina gero eta guttiago, egia esan. Kazetaritzak asko laguntzen du, telebistak, irriariak... ohitura sortzen da eta

«Sekula ez da erraten ahal ipuin osoa zeurea denik, beti bada besteren bati hartutakoa: hastapena, halako erreferentzia...»

ikasi egiten da, bereziki hiztegia. Aditza da beharbada sartzan ez dena.

Adinaren arabera ere moldatzen dituzu istorioak.

Sailkapena nahiko ongi egina dut, baina hala ere gertatzen dira ezusteak. Batzuetan gai bat galdatzen digute, adibidez udazkena, emanaldi trinkoa, eta horretara egokitzen duzu zerrenda. Baina beharbada istorioen bat ez da sartzan, dena delakoagatik... Oso sentsazio txarra da, biziki mingarria: huts egitea eta

euskaraz! Frantsesez aritzen naizenean ere gertatzen zait, baina ez dut minik hartzen, berdin zait, ofizioaren partetzat hartzen dut. Baina euskaraz, oi-oi.

Zer egiten da horrelakoetan?

Itzulipurdi bat egin eta ekitaldia moztu. Batzuetan saiatzen zara, errekuperatu nahi dituzu, baina alferrik da, hobe da bukatzea. Ez da biziki usu gertatzen, hala ere.

Haurrak kontakizunaren parte bihurtzen dituzu.

Antzerki moduan egiten dut. Galderak egiten dizkiet, edo erranaldi txikiak eman. Euskara bultzatzeko eta praktikatzeko biziki ona da. Haur bat jokoan sartzen bada, besteak ere sartzan dira eta euskaraz egitea oso ongi da.

Eskola elebidunetan aritzen zara askotan. Nola ikusten dituzu bertako haurrak, haien mintzaira?

Uste dut nahikaria badela, gurasoek eta haur gehienek ikasi nahi dute, baina gero ordutegia biziki txikia da eta eskolatik kanpo ez da praktikatzan. Ez dut uste egoera onean denik.

Ez ditugu bide onak hartzen. Euskara ikastekotan eta erabiltzekotan, ikastoletan bezala behar litzateke. Gero esango dute lau urte eman ostean ez dutela deus handirik ikasi. Eta betikoa, etxean hitzik egiten ez dutenez, hau eta beste antolatuta behar litzatekeela esango dute, euskara kanpoan bultzatu beharko litzatekeela. Ikastoletakoek ere berdin.

Baina ipuinaldiak edo bestelako ekintzak antolatzen direlarik, mediateketan-eta, jendea ez da mugitzen, edo oso gutti.

Horma-irudiak ere baliatzen dituzu, eta beste hainbat elementu: benetako barraskiloak, gaztainak, garia...

Hizkuntza maila oso apala denean, beharrezkoak dira marrazkiak. Hitz egingo ez badute ere, beti ulertuko baitute zerbait. Nolanahi ere, ipuinak interaktibo egiten saiatzen gara. ■